



Problematika sociálnoekonomického postavenia maďarskej minority na Slovensku v 20.storočí

Mojmír Staško, Spoločenskovedný ústav SAV Košice, stasko@saske.sk

STAŠKO, Mojmír. The issue of socio-economic status of the Hungarian minority in Slovakia in the 20th Century. Individual and Society, 1998, Vol. 1, No. 4.

Position of the Hungarian minority in Slovakia was during the entire 20th century, among other factors determined by the socio-economic aspects. The Hungarian minority practically homogeneously colonized the territory in southern Slovakia, while geographically immediately adjoined with the state of the parent nation. This has enabled it to maintain certain cultural and political contacts to it as opposed to isolated ethnic groups in Europe, facilitating its position. In the socio-economic sphere, however, the status of the Hungarian minority was fully depending on the approach of the Czechoslovak state.

Hungarian minority. Slovakia. 20th century.

Vo svojej výskumnej práci som sa v rámci úloh grantu Národnostná politika a etnické menšiny na Slovensku v rokoch 1945 - 1954 sústredil na problematiku sociálnoekonomického postavenia príslušníkov maďarskej minority v uvedenom období, ale vzhľadom na ciele a charakter mojej dizertačnej práce (Pribeh a realizácia pozemkovej reformy v kontexte vzťahu k maďarskej minorite v 20. rokoch 20. storočia) aj na postavenie tejto minority v predvojnovom období existencie ČSR. Uvedený časový presah umožňuje a zároveň si vyžaduje práve aspekt sociálnoeconomickej stránky postavenia maďarskej minority, pokiaľ v prípade ďalších možných pohľadov na problematiku maďarskej minority (napr. politické, kultúrne, jazykové hľadiská) môžeme uvažovať o ohraničených etapách (napr. činnosť maďarských politických strán v predmníchovskej ČSR, maďarská minorita v Slovenskej republike 1939-1945...), problematiku sociálnoekonomického postavenia maďarskej minority musíme chápať jednoznačne kontinuálne (v tejto súvislosti azda najcharakteristickejší príklad - pozemková reforma po 2. svetovej vojne bola prezentovaná ako náprava „nedokonalej“ pozemkovej reformy realizovanej v 20. a 30. rokoch). Agrárna problematika dizertačnej práce zároveň špecifikovala i dôraz na túto časť sociálnoekonomických problémov uvedenej minority.

Postavenie maďarskej minority na Slovensku bolo počas celého 20. storočia okrem iných faktorov determinované aj sociálnoekonomickými aspektami. Maďarská menšina prakticky homogénne osídľovala územie južného Slovenska, geograficky pritom bezprostredne susedila so štátom materského národa. Tento fakt jej umožňoval udržiavať určité kultúrne a politické kontakty, ktoré jej na rozdiel od izolovaných etnických skupín v Európe uľahčovali jej postavenie. V sociálnoeconomickej sfére však postavenie príslušníkov maďarskej minority bolo v plnej závislosti od prístupu československého štátu.

V porovnaní so slovenským obyvateľstvom je pre príslušníkov maďarskej minority počas celého 20. storočia, a zvlášť v období 20. až 40. rokov, charakteristická nižšia zamestnanosť v priemysle, jednoznačne dominantnejšia bola orientácia na poľnohospodárstvo súvisiaca práve s geografickým charakterom južného Slovenska.

Najdôležitejším sociálnoekonomickým procesom, ktorý vplýval na postavenie príslušníkov maďarskej minority v ČSR, bola pozemková reforma. Jej právny podklad a praktickú realizáciu pritom sťažovala skutočnosť, že sa uskutočňovala na území štátu, ktorého základné časti - české krajiny a Slovensko s Podkarpatskou Rusou - sa v predchádzajúcich storočiach vyvíjali v politicky i hospodársky odlišných teritóriách¹. Zvlášť špecifický priebeh mal vzhľadom na miestami doslova feudálne prežitky, absenciu byrokratického aparátu a živelnosť ľudových vrstiev tento proces na východnom Slovensku² a v Podkarpatskej Rusi.

Okrem sociálnych aspektov v nej boli dominantné práve aspekty národnostné, čo sa prejavilo pri maďarskej a nemeckej menšine. Príslušníci maďarskej menšiny síce neboli z profitovania z pozemkovej reformy vylúčení právnou cestou, so strany ŠPÚ sa však voči nemu najmä v 1.polovici 20.rokov viedla odstavujúca politika, ktorá sa prejavovala v nepridelovaní pôdy osobám maďarskej národnosti. Okrem toho sa práve na úkor maďarskej menšiny na južnom Slovensku (podobne ako v súvislosti s nemeckou menšinou v českom pohraničí) realizoval program tzv. vnútornej kolonizácie, t.z. proces osídľovania týchto oblastí českými a slovenskými kolonistami. Kvôli uvedeným dôvodom sa tak z pozemkovej reformy zákonite stal problém vnútropolitického boja i problém, ktorý ovplyvňoval postavenie ČSR na medzinárodnej scéne³ ako realizátora sporného sociálnoekonomického procesu.

Postoj obnoveného československého štátu k príslušníkom maďarskej menšiny bol v 2.polovici 40.rokoch determinovaný predvojnovými resentimentami, podľa ktorých za rozbitie ČSR boli selektívne vinné menšiny Nemcov a Maďarov. Následná kontribúcia síce nebola napriek československým snahám naplnená v zmysle osudov nemeckej menšiny, princíp kolektívnej viny celej maďarskej menšiny sa však premietol i do rozhodnutí štátnych a republikových orgánov. Popri bodoch Košického vládneho programu, Dekréte prezidenta republiky č.33 z augusta 1945, vzájomnej výmene obyvateľstva, nábore Maďarov do českého pohraničia, reslovakizácie sa kontribučné zásady premietli i do zákonných nariadení sociálnoekonomického charakteru, pričom vzhľadom na hospodársku orientáciu príslušníkov maďarskej minority opätovne osobitne rezonovali v agrárnej sfére⁴.

Uvedené sociálnoekonomické problémy určovali postavenie príslušníkov maďarskej minority na Slovensku počas celého 20.storočia⁵, nazedbateľne pôsobili i na vývoj kolektívneho myslenia celej minority⁶.

- Poznámky

1	Staško, M.: Začiatková fáza riešenia agrárnej otázky na Slovensku v prvých rokoch existencie ČSR. Štúdia bola prednesená na medzinárodnej konferencii Stredoeurópske národy na križovatkách novodobých dejín 1848/49 - 1918/19 (Prešov 11.-12.novembra 1998), uverejnená bude v zborníku z tohto podujatia.
2	Staško, M.: Problémy pozemkovej reformy na východnom Slovensku v 20.rokoch 20.storočia. In: Človek a spoločnosť (ČaS), internetový časopis pre pôvodné, teoretické a výskumné štúdie z oblasti spoločenských vied (http://www.saske.sk/cas/2-98/stasko.html), roč.I, č.2, 1998.
3	Staško, M.: Agrárna reforma, maďarská minorita na Slovensku a Spoločnosť národov v 20.rokoch. Štúdia odznela na medzinárodnom seminári Spoločnosť národov a minoritný problém v strednej Európe (Bratislava 24.-25.september 1998). Príspevky z tohto seminára budú publikované v Slovanských štúdiách.
4	Staško, M.: Právne východiská pozemkovej reformy v kontexte jej vzťahu k maďarskej menšine. In: Slezský sborník, 1997, roč. 95, č.1-2, s.160 - 166.
5	Staško, M.: Determinanty sociálnoekonomického postavenia maďarskej národnosti na Slovensku v 20.storočí. In: Etnické minority na Slovensku (Gajdoš, M.-Konečný, S., Eds.), Košice 1997, s. 11-19.
6	Staško, M.: Vývoj identity maďarského obyvateľstva na Slovensku. In: Identity v meniacej sa spoločnosti (Bačová, V.- Kusá, Z., Eds.), Košice 1997, s.108 - 114.